

*Hlasy
vynárodných
Periodický tisk
emigrace ze
sovětského Ruska
(1918–1945)*

Jiří Vacek a Lukáš Babka

Národní knihovna
České republiky

Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Vacek, Jiří

Hlasy vyhnaných : periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918–1945) / Jiří Vacek a Lukáš Babka.

-- 1. vyd. -- Praha : Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2009. – 126 s.

Pub. vydaná u příležitosti výstavy Čechy – křižovatka Evropy konané v Galerii Klementinum

ISBN 978-80-7050-558-8

070.489:314.15-026.49 * 314.15-026.49 * 025 * (470+571) * (437.311)

- Národní knihovna České republiky. Slovanská knihovna

- exilový tisk -- Rusko -- 1918–1945

- emigrace -- Rusko -- 1918–1945

- knihovní fondy -- Česko

- Praha (Česko)

- monografie

- katalogy

070 - Noviny. Tisk [12]

1. vydání

© Národní knihovna ČR, 2009. Všechna práva vyhrazena.

ISBN 978-80-7050-558-8

ISBN 978-80-7050-559-5 (angl. vyd.)

ISBN 978-80-7050-560-1 (rus. vyd.)

Slovo úvodem	7
VZNIK A VÝZNAM SBÍRKY EMIGRANTSKÝCH PERIODIK	11
1. Emigrace ze sovětského Ruska ve světě	13
2. Role meziválečného Československa v životě emigrantů	17
3. Ruský zahraniční historický archiv v Praze	21
~ <i>Historie archivu</i>	21
~ <i>Ke složení archivních sbírek</i>	23
~ <i>Osudy sbírky emigrantských periodik po roce 1945</i>	24
~ <i>Zpřístupnění sbírek bývalého Ruského zahraničního historického archivu ve Slovanské knihovně</i>	25
TYPOVÁ DIFERENCIACE EMIGRANTSKÝCH PERIODIK	29
1. Tisk jako projev ideověpolitických podmínek emigrace	31
2. Nejvýznamnější tiskové orgány emigrace	35
3. Základní literární a literárněumělecké časopisy	43
4. Vojenská žurnalistika	49
5. Kozácké časopisy	51
6. Náboženské časopisy	53
7. Ilustrované časopisy	55
8. Divadelní, filmové a umělecké časopisy	59
9. Humoristické a satirické časopisy	61
10. Časopisy pro děti a mládež	63
11. Školní a studentské časopisy	65
12. Časopisy tělovýchovných a vojensko-sportovních organizací	67
13. Tiskoviny z prostředí internačních táborů	69
14. Efemeridy	71
EMIGRANTSKÁ PERIODIKA Z HLEDISKA GEOGRAFICKÉHO ROZŠÍŘENÍ	73
1. Emigrantská periodika v Evropě	75
~ <i>Turecko</i>	75
~ <i>Německo</i>	76
~ <i>Francie</i>	80
~ <i>Československo</i>	84
~ <i>Jugoslávie</i>	89
~ <i>Bulharsko</i>	90
~ <i>Estonsko</i>	92

Obsah

~ Lotyšsko	95
~ Litva	97
~ Finsko	98
~ Polsko	100
~ Další evropské země (Belgie, Dánsko, Nizozemsko, Norsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Svobodné město Gdaňsk, Švýcarsko, Velká Británie)	102
2. Emigrantská periodika v Asii a Africe	109
~ Čína	109
~ Tunisko	112
~ Egypt	113
3. Emigrantská periodika v Americe	115
~ Spojené státy americké	115
~ Kanada	117
~ Brazílie	119
~ Argentina	120
4. Emigrantská periodika v Austrálii	123
Slovo závěrem	124
Výběrová bibliografie použité literatury	125

Slovo úvodem

Když v červnu 2007 Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) rozhodla o zápisu sbírky periodik vydávaných v letech 1918–1945 po celém světě příslušníky ruské, ukrajinské a běloruské emigrace, kterou spravuje pražská Slovanská knihovna, do svého seznamu světového kulturního písemného dědictví „Paměť světa“, nešlo o pouhé konstatování významu této unikátní kolekce. Důležitá nebyla ani otázka prestiže, byť sbírka byla jednou ze dvou prvních kolekcí z území České republiky zapsaných do tohoto prestižního soupisu. Zápis lze chápat především jako ocenění osob a institucí, které byly a jsou se vznikem a existencí sbírky spojeny.

Připomeňme obětavé pracovní úsilí českého historika Jana Slavíka, jeho ruských spolupracovníků Lva F. Magerovského, Sergeje P. Postnikova a dalších jejich kolegů z Ruského zahraničního historického archivu, světově ojedinělé archivní a dokumentační instituce, v jejímž rámci oceněná sbírka vznikla. Vděčnost zasluhují nadšenci z řad ruské emigrace, kteří, ať již zdarma či za úplatu, posílali z nejrůznějších zemí světa do Prahy periodika spojená s činností emigrantských komunit. Stranou nelze ponechat, a na to může být český národ právem hrdý, československý stát, reprezentovaný především prezidentem Tomášem G. Masarykem a ministerstvem zahraničních věcí, který od počátku dvacátých let 20. století zajišťoval bezprecedentní finanční podporu odborným záměrům emigrace a vlastně vznik celé sbírky umožnil a financoval. Naše úcta patří také pracovníkům Slovanské knihovny a Národní knihovny České republiky od sklonku čtyřicátých let do současnosti, kteří se zasloužili o uchování, ochranu, uložení, kvalitnější zpřístupnění a propagaci sbírky. Výčet by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili o příznivcích z řad odborné i laické veřejnosti (především o českých i světových slavistech a potomcích původních emigrantů), kteří fond využívají a odborně s ním pracují. Bezděčně tak přispívají k posilování vědomí o unikátnosti a světovém významu tohoto dědictví našich předků, které bylo přes čtyřicet let, a vezmeme-li v úvahu i období druhé světové války, padesát let opomíjeno a zneprístupňováno. Jim všem výše zmíněné ocenění přísluší, podobně jako jim je určena tato kniha, oživující jeden z pomníků, který zbudovala meziválečná emigrace.

Předkládaná publikace si nečiní nárok na úplnost ve vztahu k danému tématu. Autorům šlo především o to, přiblížit oceněnou sbírku uchovávanou v depozitářích Slovanské knihovny, ukázat její rozsah i tematickou a obsahovou různorodost. Chtěli poukázat na skutečnost, že v centru Evropy lze najít noviny a časopisy věnované z hlediska dějin 20. století sice důležitému, nicméně svým profilem poměrně specifickému fenoménu, které byly vydávány doslova po celém světě, a přitom jsou v zemích svého vzniku nejednou zcela nedostupnými raritami. S tím souvisí i záměr poukázat na komplexnost sbírky, která

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Certifies the inscription of

*Collection of Russian, Ukrainian and Bielorrussian Emigré Periodicals
1918-1945*

The Slavonic Library

Institution

Prague

town

Czech Republic

country

on

the Memory of the World Register

Date

02 APR 2007

Koichiro Matsuura
Director-General, UNESCO

Information on the website : <http://www.unesco.org/webworld> - Click on the logo "Memory of the world" down the screen.

postihuje tematickou šíři meziválečných emigrantských periodik prakticky v úplnosti. Některé tituly jsou sice zastoupeny pouze torzovitě, jiné pochopitelně chybějí zcela. Na druhé straně stovky titulů vyšly v pouhých několika číslech či zanedbatelným nákladem, přitom se nezdírá uchovaly v kompletním stavu.

Dalším cílem bylo poukázat na pestrost emigrace, která se ze zaniklé carské říše a pozdějšího sovětského Ruska rozptýlila po celém světě a ve všech místech svého působení usilovala o nastolení běžného, každodenního života. S tím je spojena rovněž nebývalá mnohotvárnost vydavatelských aktivit příslušníků emigrantských komunit, neboť potřeba tištěného slova byla nedílnou složkou života emigrantů. Vždyť noviny či časopisy byly vydávány dokonce v takových prostředích, jaká představovaly zajatecké a internační tábory.

Vydavatelská aktivita meziválečné emigrace je v publikaci nejprve charakterizována z hlediska typového a tematického rozrůznění periodik, hlavními politickými deníky distribuovanými do celého světa počínaje a příležitostnými regionálními tituly efemerid konče. Následně se pozornost zaměřuje na geografické rozšíření publikační činnosti, která se realizovala v nebývalém množství zemí na všech kontinentech, od Francie či Československa až po Austrálii či Argentinu.

V této souvislosti patrně leckoho překvapí absence některých zemí, které přitom sehrály svou úlohu v historii emigrace, například Itálie. Ta zažila na počátku dvacátých let mohutný příliv ruských běženců, ti zde však vesměs nenalezli základní podmínky ke své existenci a následoval jejich masový odjezd zejména do Německa, Francie a na Balkán. Ačkoliv se Itálie během doby stala útočištěm celé řady příslušníků ruské společenské elity

a významných uměleckých osobností, chyběla zde střední společenská vrstva a neujala se ani vydavatelská činnost.

Uživatelům předkládané publikace snad přijde vhod stručná informace o struktuře jednotlivých kapitol. Úvodní nástin dané problematiky pokračuje souhrnnou charakteristikou hlavních periodik příslušného typového či geografického okruhu včetně uvedení roků vydávání, obsahového zaměření, výběrově pak jmen redaktorů či vydavatelů a dalších informací zasluhujících pozornost. Každou kapitolu uzavírá výčet (nutno zdůraznit, že zdaleka ne úplný) vybraných abecedně řazených titulů novin a časopisů, který má nastínit rozsah a pestrost celé sbírky. V daných souhrnech byli autoři nuceni vzdát se původního záměru uvádět dataci, neboť některé tituly vycházely pouze krátce či přerušovaně, především však u mnoha z nich nebylo možno spolehlivě či dokonce vůbec zjistit či ověřit zejména datum ukončení jejich existence. O rozsahu sbírky emigrantských periodik svědčí skutečnost, že prakticky žádný titul není uveden duplicitně v tematické i geografické části knihy, nebylo totiž problémem vyčlenit autentické tituly, aniž by neuvedení některého z nich v druhé části bylo této části na újmu. Není třeba připomínat, že všechny tituly v knize zmíněné se v popisované sbírce fyzicky nacházejí.

Rusínská periodika vydávaná především v severní Americe, byť jsou ve sbírce Slované knihovny hojně zastoupena, nereprezentují tištěnou produkci meziválečné emigrace ze sovětského Ruska. Z toho důvodu nejsou do knihy zahrnuta.

Fenomén meziválečné emigrace, onoho světa „Ruska mimo Rusko“, je tématem nevyčerpatelné inspirace a předmětem bezpočtu teoretických či faktografických námětů a problémových okruhů. Nikdy se jej zřejmě nebude možno zmocnit v úplnosti. Týká se to rovněž problematiky vydavatelských aktivit emigrace. Ani sbírka periodik uchovávaná ve Slovanské knihovně není úplná a v úplnosti nemůže pochopitelně dané téma postihnout ani tato publikace. Přesto se snaží skromně rozšířit počet dosavadních, tematicky podobně zaměřených titulů a na základě vzájemné obsahové konfrontace přispět k dokonalejšímu poznání života jedné z největších, pro světovou vědu a kulturu mimořádně přínosných, utečeneckých vln minulého století.

Publikace vychází u příležitosti stejnojmenné výstavy uspořádané v roce 2009 Národní knihovnou České republiky v Galerii Klementinum. Jejím cílem bylo představit obě sbírky Národní knihovny zařazené v roce 2007 do výše zmíněného seznamu „Paměť světa“. Výstava je součástí programu předsednictví České republiky v Radě Evropské unie v první polovině roku 2009.

Hlasy vyhnaných

Periodický tisk

emigrace ze

sovětského Ruska

(1918–1945)

Jiří Vacek a Lukáš Babka

Publikace vydaná u příležitosti výstavy Čechy – křižovatka Evropy
konané v Galerii Klementinum

Návrh obálky, grafická úprava: Pavel Helísek ml.

Sazba a zlom: Helis s.r.o.

Redakční spolupráce: Milena Ředinová, Jana Vašková

Fotografie: Archiv a fond Slovanské knihovny

Tisk: T. A. PRINT s.r.o., Praha

Vydala Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna
1. vydání

Praha 2009